

Hanekraai.

Daniel Hugo. Pretoria: Protea Boekhuis.

2012. 72 pp. ISBN: 978-1-86919-763-6.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v50i2.17>

Daniel Hugo is 'n gevestigde digter met die reputasie dat hy 'n vaardige en vlotte versmaker is. Dit word in hierdie bundel weer eens bevestig.

Die titel *Hanekraai* is 'n belangrike sleutel tot die tematiek van die bundel.

In die openingsgedig "Kantekleer", wat verwys na die tradisionele haan, die aankondiger van die dag, draer van allerlei assosiasies uit die Nederlandse en wêreldliteratuur, word die nag beskryf as die tyd van donkerte en nadenke wat eindeloos lank duur. Dan klink die haan se kraai wat daarop dui dat die morester verskyn. Met die hanekraai, ontstaan die gedig, maar die gedig "skitter kortstondig" omdat die son wat as die "rooi vos" beskryf word, die haan verjaag.

Die gedig word dus gesien as iets wat uitroep en die lig aankondig, maar die son is die bedreiger. Soos in Reynaert de Vos wen die vos, sy lig verjaag die skittering, subtiel soos van die morester, van die gedig. Die hanekraai hou ook assosiasies in van die oomblik van waarheid, soos in die Bybelse verwysing na die haan se kraai wat gehoor word as Petrus Jesus verraai en aan sy verraad herinner word. Hanekraai is dus 'n sterk metafoor en in die gedig wat bedrieglik eenvoudig is, word die poësie gesien as 'n momentele ontsnapping uit die duisternis, die oomblik van waarheid wat egter weer moet terugstaan vir die helder lig van die praktiese en alledaagse. Vanselfsprekend is dit net een interpretasie van die gedig, maar dit bly 'n goeie gedig wat die toonaard van die bundel vasstel, 'n toonaard waarin die ligtheid van die poësie te staan kom teenoor die harde werklikheid, waarin die poësie op verskillende maniere as 'n taamlik nuttelose maar tog reddende en troostende aktiwiteit uitgebeeld word.

Die bundel is nie in afdelings ingedeel nie, maar die gedigte pas wel in groepe bymekaar. Die gedig "Evolusie" handel oor die ontwikkeling van die mens en hoe dit nie alte gemaklik as 'n eenlynig positiewe proses beskou kan word nie. Die mens het homself en sy huisdiere getem, maar saam met die ongetemdheid het 'n oerdinamiek verlore geraak. Die gedig sluit ook aan by die vorige een daarin dat dit met hanekraai is dat die digter weet "ons het die natuur/ en ons eie aard gruwelik verraai" (8). In "Troetelgoed" (9) word die gedagte verder bevestig dat die poging (en sukses!) van die mens om homself te beveilig, sy bestaan kouer en stiller gemaak het en in "Jurassic Park" (10) word die mens se vernietigingsdrang gestel teenoor die getemde oermagte. Die mens is dus uiteindelik vernietigender as die gevare wat hy makgemaak en uitgeskakel het.

Hierna volg gedigte oor natuurdinge, water en plante en bome en wind. Die gedigte is bedrieglik soepel en eenvoudig, maar op 'n vindigryke wyse meng Hugo erns en spel sodat hy ernstige sake kan onderblyktoon en met ironie kan relativeer en soms net die vreugde van die spel self kan aanbied. In die woord- en klankspel in "Pterodaktiel" (11) is die naam van die dier daktilies sodat die dier en die gedig op dieselfde ritme aangeflap kom. Dieselfde speelsheid kry 'n mens in "Afrika, my Afrika" (14) waarin dit gaan oor die klein irritasies van Afrika, die vlieë, vlooië en muskiete. In "Nege metafore en 'n vergelyking" (44) is daar ook 'n skynbare ligte spel met metafore en rymwoorde, maar die vergelyking in die laaste twee reëls het te make met die klein effek en die kortstondigheid van die digter en sy werk.

Hierdie vermenging van erns en spel in dieselfde gedig of in opeenvolgende gedigte is 'n manier waardeur die digter sy sensitiviteit relativeer. In die gedig "Water: variasies" (12) gaan dit oor water in poele en putte en kuile, maar daar word parallelle bewerkstellig

tussen die menslike bewussyn en die weerkaatsings van water. God is verborge want “elke put is ’n diep teleskoop/ wat soek na God se oog” en uiteindelik word die dood voorgestel as “’n donker kolk” waarin “die siel verdamp soos ’n wolk”. Die gedagte aan die verdwyning van lewe word voortgesit in “Weg” (13) in die metafore van weerspieëling en mis in die ontwikkelingsgang van die aarde. Die gedig eindig met die stelling dat ná die vernietiging van die aarde deur die mens se geweldsugtigheid, nuwe waterpoele sal vorm uit die dou, maar sonder dat iets daarin weerspieël word: “en die spieël was leeg”. Die kortstondige en vervlugtende aard van lewe en weerspieëlings en mis word dus met mekaar in verband gebring op ’n gemaklike spontane manier wat dieper vrae sagter op die oor laat val.

Afgesien van ander dier- en plantege digte is daar ook ’n paar slim en soepel verse oor katte of ’n kat. Die kat se gekrenktheid en waardige aftog/uittog as sy baas vir sy gedroom lag in (wat ’n prettige titel!) “Selfkatkisasie” (39), word vergelyk met die digter se kwesbaarheid. In “Digtters” (41) ontmasker die digter sy mede-digsmede: die soetsappiges wie se woorde “versuiker terwyl jy daarna kyk”, die betraandes, die verbitterdes wie se gal “brand dwarsdeur die papier” en die suiniges met min woorde: dan sê die digter van die geïdealiseerde smede van die taal: “hulle is slinks,/ selfsugtig en brutaal”.

Die bundel bevat ook pragtige verse wat impressies weergee of ’n stemming vasvang soos in “Spieëlskrif” (22):

Soos getye in die baai
deur bamboesstingels
stroom
die bergsuidoos deur
die wiergroen denneboom

Maar in baie gedigte oor onder meer die wind, oor spieëling (wat deurgaans as metafoor gebruik word), oor ’n streek soos Namibië,

oor stede en oor ander digters word subtiel ook oor die digterskap besin. Trouens, dit is ’n tema wat regdeur die bundel loop, hierdie bewustheid van die aktiwiteit waarmee die digter juis besig is. Spieëling hetsy in die lug of op die see, vorm telkens ’n parallel met die gedig en wys heen na die efemere sintaksis en duur van die gedig teenoor die durende aard van die natuurdinge wat nogtans telkens weer, selfs talentloses, tot dig inspireer. Hierby hoort ook die gedigte oor ander digters (Ina Rousseau, Hennie Aucamp, Johann de Lange, Lucas Malan) en kunstenaars soos Victor Hugo, naamgenoot en muse, die komponis vir wie net die notebalk oorbly en Beethoven wat in sy doofheid sy musiek as mimiek moes ervaar.

Hugo se styl is deurgaans afgerond en gemaklik; hy sou beskryf kon word as ’n natuurlike digter, die medium kom asof van self. Dit word soms as ’n tekortkoming gesien as sou die digter nie genoeg tekstuur inbou om vervreemding te bewerkstellig nie. Tog kan ’n mens dit hier nie miskyk hoe fyn die digter ironieë en ondermynings invleg in sy skynbaar gelykvloeiende verse nie. Geykte opvattinge word somer so gladweg platgetrek as die digter byvoorbeeld van “Die vrye natuur” sê: “—kortom, die natuur/ is ’n diktatoriale industrie—wil ek regtig, moeg en oorwerk, daar gaan ontspan?” (15). Waar dit oor religie en oor God gaan, is die digter se toon skerper en selfs meer inborend: “hierdie land is klaar met God:/ êrens suid is sy Vinger vergruis/ en by Twyfelfontein/ lê brokstukke van sy Vuis” (29) skryf hy van Namibië; die digter “soek na God se gesonke oog” (12); die Moslem-imam sê “Allah het ons gevaarlik lief” en die digter dink “Met nog ’n aardbewing sal Jahwe dit gaag beaam” (59). Nogtans bly dit vir die digter iets om te noem dat alles en almal in sy drome opduik, selfs Eva, “maar God bly bot” (63).

As digter is Hugo nie geïsoleer van die werklikhede van sy wêreld nie en daar is ’n

gesofistikeerde ironiese aanvaarding van vergeefsheid in sy keuse om anders te dink en te kyk in verse soos “Veertien reëls vir ’n wettelose land” (45), “Skande” (52), “Nuus” (54) en “JHWH” (58).

Daar is verwysings na die liefde en die wete dat “’n hart sonder liefde/ onkeerbaar kraak” (“Restaurant Athena”, 35), maar die bundel sluit af met ’n aantal erotiese verse, waarin die liefde speels, maar met oorgawe gevier word. Hier speel die oggenduur en die haan wat kraai weer ’n rol om die bundel ’n sluitende struktuur te gee. Vermaaklik is ook die waarneming dat die kosmiese daaglikse gebeure van die son wat verskyn aanleiding gee tot ’n Meksikaanse golf van “morning” glories” reg rondom die aarde: “die aarde draai om die son/ ter wille van ’n voyeur” (66).

In die bundel lê erns en humor na aan mekaar, soos dit trouens eintlik altyd is as ’n mens dit net kan raaksien, die kwesbare en kordate ook, die ongeborgenheid en die priemende ontmaskerende blik ook—alles met ’n onfeilbare poëtiese aanvoeling vir woord en ritme en versvorm weergegee. Hugo slaag daarin om versvorm en inhoud naatloos te laat saamsmelt, sonnette, kwatryne en reëlmatige strofes val nooit op sigself op nie, omdat hulle funksioneel deel word van die tematiek van die vers, soos ook die klank en ritme met die ontwikkeling van ’n gedagtegang saamgroeï.

“Hanekraai” is ’n bundel wat weer en weer met plesier gelees kan word, soos trouens waar is van Hugo se verse oor die algemeen.

Heilna du Plooy

Heilna.DuPlooy@nwu.ac.za

Noordwes-Universiteit

Potchefstroom